

vermieden oder doch gemildert worden. Er war Mitglied des Illuminatenordens, die Aufklärung machte sich unter ihm im Kloster breit — Dinge, die wir heute nicht mehr so übel nehmen wie das 19. Jahrhundert. 1803 zog er sich an das Hospiz bei der Wieskirche zurück, wo er 1828 starb. Er hat sich als Komponist einen Namen gemacht. Erst in jüngster Zeit wurden seine Werke entdeckt und gewürdigt. Ein Benedictus in Es-Dur wurde als Schallplatte ediert, seine «Missa Defunctorum» wurde bei einem Festkonzert in der Abteikirche zu Weltenburg am 8. Juli 1972 aufgeführt.

N. BACKMUND, O. Praem.

H. RUTISHAUSER, *Ein neuentdecktes Wandbild des Waltensburger Meisters in Churwalden* (Literatur und Kunst, Beilage zur Neuen Zürcher Zeitung, 23.7.1972, S. 45).

Die rhätische Prämonstratenserabtei Churwalden ist rechtlich eigentlich niemals aufgehoben worden. Der eigene Konvent starb im 17. Jahrhundert aus, es wurde dann von Roggenburg verwaltet, das einen Administrator hinschickte. Nach dem Tode des letzten 1807 schenkte der bayrische Staat, der sich nach der Säkularisation für den legitimen Besitzer der Churwaldener Klostergüter hielt, dieselben dem Bischof von Chur. Dieser überließ sie dem Diözesanseminar, das seinerseits auch der Rechtsnachfolger der Prämonstratenserabtei St. Lucius in Chur war. Dem gehören sie heute noch. Die katholische Kirchengemeinde Churwalden wurde erst 1877 selbständig. Sie mußte die Kirche seit dem 17. Jahrh. mit den Protestanten teilen. Erst 1967 kehrte das Kirchenschiff wieder in den Besitz der Katholiken zurück. Die Kirche wurde neuerdings gut restauriert. bei dieser Gelegenheit wurde in einer Mauernische ein kostbares gotisches Fresko freigelegt, es erwies sich als eine Marienkrönung des sogenannten «Waltensburg Meisters» aus dem 14. Jahrhundert. Es ist das bisher wertvollste Fresko aus der Hand dieses Graubündner Künstlers. Zu gleicher Zeit entdeckte man im Kreuzgang des Klosters eine Grabplatte die man für die Grablege der Gründer und Vögte der Abtei hält, der Freiherrn von Vaz.

N. BACKMUND, O. Praem.

F.F.X. CERUTTI, *Hoofdstukken uit de Nederlandse rechtsgeschiedenis*, Nijmegen, 1972, 395 p.

Deze samenvatting en teksten van zes colleges over bijzondere onderwerpen werden door mr. G.C.J.J. van den Bergh, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen uitgegeven, omdat het oorspronkelijk onderzoek, hiervoor verricht door zijn te vroeg overleden collega Cerutti, van uitzonderlijk belang bleek voor de materiële privaatrechtsgeschiedenis in Nederland.

N. BACKMUND, O. Praem.

De onderwerpen raken niet direct de geschiedenis van de orde; toch maken we graag de ordes-historici attent op twee onderwerpen, behandeld in het derde en vierde hoofdstuk, nl. aangaande het ontstaan van het testament en de hypotheek in de Nederlanden, omdat ter illustratie en adstructie van de tekst van de auteur meerdere oorkonden in gehele of gedeeltelijke tekst, met of zonder vertaling worden geciteerd, die Norbertijner abdijen of goederenbezit betreffen. De teksten van deze oorkonden zijn op zich niet zozeer belangrijk, want het betreft geen kritische tekstuitgave; wel hun interpretaties, die blijken uit regest, vertaling en bespreking van deze uitnemende rechtshistoricus.

De volgende, 13de-eeuwse oorkonden betreffen onze kloosters :
 nr. 17, p. 133 : 17 maart 1237; abdij van *Berne* (goed te Berlicum);
 nr. 19, p. 134 : mei 1266; abdij van *Berne* (idem);
 nr. 22, p. 139 : circa 1210; abdijen van *Floreffe* en *Postel* (goed te Asten);
 nr. 28, p. 144 : augustus 1258; abdij van *Postel* (goed in Den Bosch);
 nr. 29, p. 145 : juni 1260; abdij van *Marieneveerd* (goed te ...);
 nr. 34, p. 150 : 28 oktober 1224; abdij van *Tongerlo* (goed te Tienen);
 nr. IVa, p. 372 : voor 18 oktober 1219; abdij van *Marieneveerd* (goed te Oyen).

H. VAN BAVEL, O. Praem.

G.C.M. VAN DIJK, *De Bossche optimaten; geschiedenis van de Illustere Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch, 1318-1973*. Tilburg, 1973, 500 p.

Deze dissertatie ter verkrijging van de doctorsgraad aan de Rijksuniversiteit te Utrecht is verschenen als deel 27 in de serie geschiedkundige monografieën, geheten *Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland* en uitgegeven door de stichting : Zuidelijk Historisch Contact.

Het lijvig en leesbaar boek, voorzien van 25 Bijlagen, registers van plaats- en persoonsnamen en een résumé in de Franse taal, behandelt een concreet geval van het zo typisch middeleeuws instituut van de geestelijke broederschap. Reeds in 1318 gesticht — en nog bestaande — en thuis in de eigen kapel van de kathedraal van Sint-Jan-Evangelist in Den Bosch, vertoonde deze confrerie veelzijdige aspecten en activiteiten : naast de Mariacultus, het verrichten van goede werken en de jaarlijkse stadsprocessie, beoefend en verzorgd door de eigenlijke, gezworen leden, ook een beroemd geworden maaltijd met geoffreerde zwanen voor de binnenleden van de Zwanenbroederschap en een serieus bedrijven en bevorderen van de muziek. Oorspronkelijk bedoeld voor een 40-tal leden, mannen met tonsuur en enige vrouwen, groeide de Broederschap uit met een nieuwe tak van externe leden in de omliggende landstreken en uiteindelijk, in